

Zsinkó Máté

Hogyan vonható be még 500 ezer fő a foglalkoztatásba?

Az idősödő társadalom és az ennek következtében zsugorodó munkaképes korú népesség miatt fokozatosan csökken a foglalkoztatásba bevonhatóak száma Európában és hazánkban is. Magyarország komoly eredményeket ért el foglalkoztatás bővítése kapcsán az elmúlt évtizedben. 2010 óta a foglalkoztatottak száma több mint 850 ezer fővel nőtt, miközben a foglalkoztatási rátánk az utolsó előtti helyről az EU-átlag fölé emelkedett. Elemzésünkben a foglalkoztatás bővülésének további lehetőségeit vizsgáltuk meg az előre látható demográfiai folyamatok mellett. Számításaink szerint, ha hazánkban a munkavállalók képzettségi szerkezete és a foglalkoztatási ráta is az EU élvonalába emelkedne, akkor a demográfiai korlátokat is figyelembe véve mintegy 200-250 ezer fővel növelhető tovább a foglalkoztatás 2030-ig a hazai munkaerő kínálatot tekintve. A foglalkoztatás 500 ezer fővel történő növeléséhez legalább ennyi külföldi munkavállaló alkalmazására is szükség lenne.

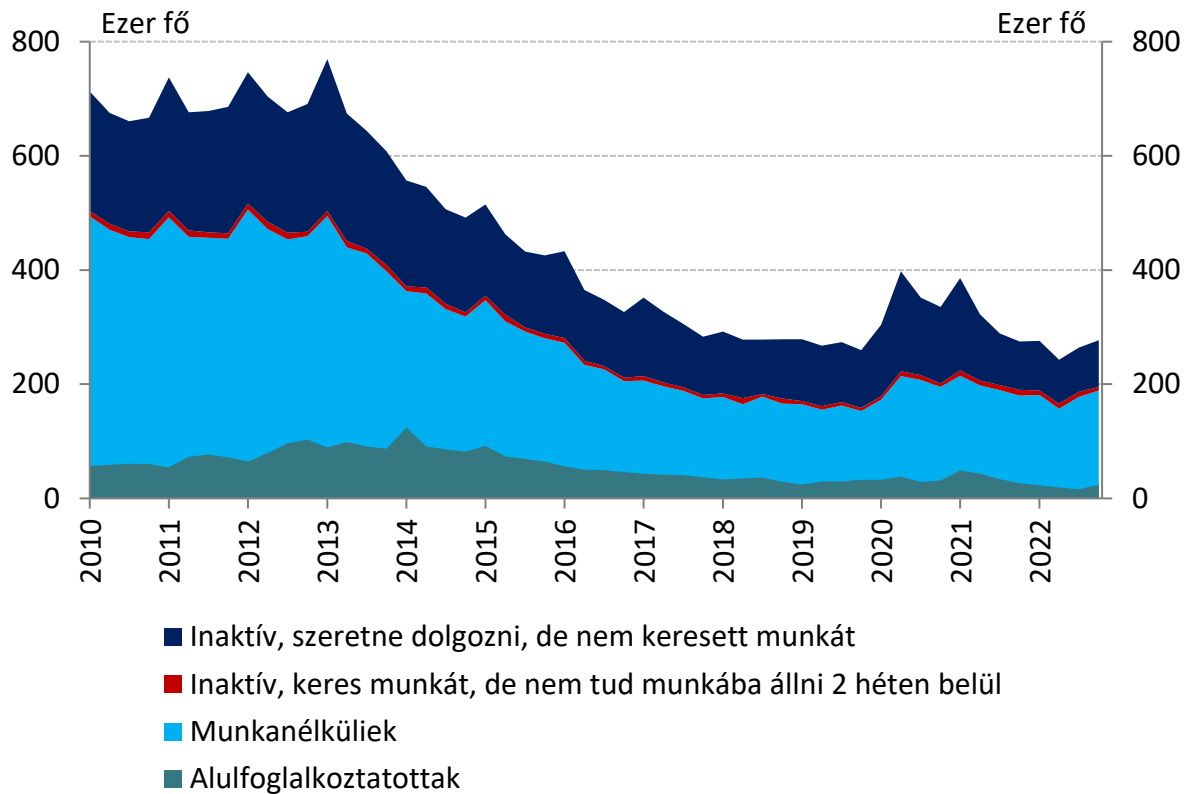
2010 óta a hazai foglalkoztatás több, mint 850 ezer fővel nőtt az évtized elején végrehajtott adó- és munkapiaci reformok és a dinamikus gazdasági növekedés hatására. Míg 2010 első negyedében a foglalkoztatottak száma alig haladta meg 3 millió 820 ezer főt, mostanra megközelítően 4 millió 700 ezer ember dolgozik. Magyarországon a 15-74 éves korosztályban a foglalkoztatási ráta a 2010-es 50,6 százalékról 2022-re 64 százalékra emelkedett, ami az uniós átlagot is meghaladja.

A foglalkoztatottak számának további bővítése azonban nehezebb a 2020-as évtizedben, mint a 2010-es években volt. Egyrészt nehéz továbblépni a teljes foglalkoztatás közeli állapotból, hiszen a jelenleg nem dolgozók aránya számottevően alacsonyabb, mint 10 évvel ezelőtt. Másrészt a demográfiai folyamatok is kedvezőtlenek, ugyanis nemcsak a teljes népesség száma csökken, hanem azon belül még inkább mérséklődik a munkavállalói korban lévők száma. E cikkben azt járjuk körbe, hogy ezen korlátok figyelembevételével hány fővel növelhető tovább a hazai foglalkoztatás, feltételezve, hogy sikeres versenyképességi reformok valósulnak meg, és javul a haza munkavállalók képzettsége és emelkedik a foglalkoztatási ráta.

A munkaerőpiacra viszonylag rövid távon bevonhatóak, vagyis a potenciális munkaerő-tartalék több, mint a felére csökkent egy évtized alatt. A KSH adatai szerint 2010-ben 800 ezer fő környékén alakult a potenciális munkaerő-tartalék, ami 2022-ben 300 ezer fő körüli szintre mérséklődött. A csökkenés legnagyobb része a munkanélküliek számából fakadt, ugyanis ez idő alatt a munkanélküliségi ráta 11 százalékról

4 százalékra csökkent, ami az Európai Unión belül az egyik legalacsonyabb érték (1. ábra). Ezért mondhatjuk, hogy Magyarországon közel járunk a teljes foglalkoztatáshoz, ami természetesen szűkíti a foglalkoztatásba bevonhatók körét.

1. ábra: A potenciális munkaerő-tartalék alakulása

Forrás: KSH

A hazai foglalkoztatás további bővülése a foglalkoztatási ráta emelésével és a képzettségi szerkezet javításával lehetséges

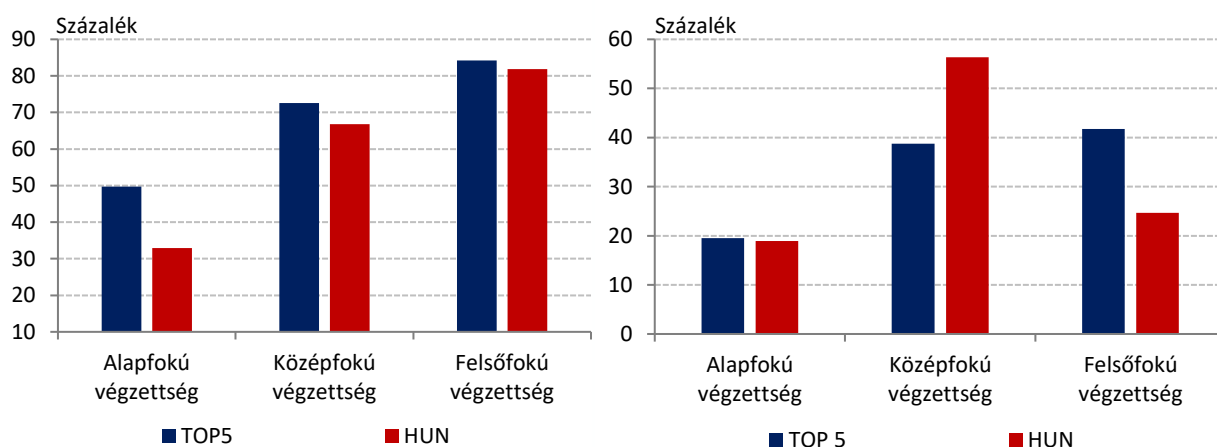
Hosszú távon, 2030-ig azonban nem a jelenlegi munkaerő-tartalékkal érdemes számolni, hanem figyelembe kell venni, hogy a versenyképességi reformok hogyan növelhetik, illetve a demográfiai folyamatok hogyan korlátozzák a foglalkoztatást. Elemzésünkben a hazai foglalkoztatás elméleti maximát határozzuk meg a demográfiai trendek figyelembevételével. Ehhez mind képzettségi szerkezetben, mint az egyes képzettségi csoportok foglalkoztatási rátájában az EU-s élmezőnyt vesszük viszonyítási pontnak. A magyar munkavállalók képzettségének és a foglalkoztatási rátájának változásához a közoktatási és felsőoktatási rendszert célzó versenyképességi reformokra és munkaerő-piaci intézkedésekre van szükség, amelyeket azonban itt nem részletezünk. Technikai feltevésként élünk azzal, hogy megvalósulnak ezek a reformok, és Magyarország eléri e tekintetben az élen járó uniós országok átlagát.

Amennyiben Magyarországon a foglalkoztatási ráta elérné az EU éllovasainak szintjét, a foglalkoztatottak száma 500-520 ezer fővel is magasabb lehetne. A foglalkoztatottak arányát végzettség szerint külön vizsgáltuk Magyarország és a legjobban teljesítő uniós tagországok között. A legnagyobb különbség (közel 17 százalékpont) az alacsonyan képzettek körében van, így az ő körükben mintegy 235 ezer fővel emelkedne a munkavállalók száma, ha a foglalkoztatási arányuk elérné a legjobban teljesítő EU országok szintjét. Bár a foglalkoztatási ráták között a középfokú végzettséggel rendelkezők körében a különbség kisebb (5,8 százalékpont), azonban ez a legnépesebb csoport, így az ő körükben még ennél is magasabb, 240 ezer fős munkaerőtartalék azonosítható. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők között figyelhető meg a legkisebb különbség (2,4 százalékpont) az éllovasokhoz képest, aminek ledolgozása további 44 ezer fő megjelenését jelentené a munkapiacra.

Amennyiben a hazai képzettségi szerkezet az európai élmezőnybe érne, 170-180 ezer fővel emelkedne a foglalkoztatás (1. táblázat). Magyarországon az érettségivel nem rendelkezők körében 32,9 százalék, az érettségivel rendelkezők körében 66,8 százalék, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében pedig 81,8 százalék a foglalkoztatási ráta. Minél magasabb tehát az egyes személyek végzettsége, annál valószínűbb, hogy találnak munkahelyet. Ugyanakkor hazánkban 24,7 százalék a 15-74 éves korosztályban a felsőfokon képzettek aránya, míg az e tekintetben legjobb 5 EU ország (Luxemburg, Írország, Ciprus, Litvánia és Svédország) átlaga 41,7 százalék. A képzettségi szerkezet javításában tehát jelentős foglalkoztatási tartalék húzódik meg. A felsőfokon végzettek arányát a középfokon végzettek továbbtanulásával lehet elérni, ugyanis az ő arányuk Magyarországon 56,4 százalék, míg a kiválasztott 5 tagországban 38,8 százalék. A csak alapfokú végzettséggel rendelkezők aránya nem tér el jelentősen hazánkban a legjobban képzett 5 tagországtól (ittthon 18,9, ott 19,5 százalék az arányuk) (2. ábra).

Kombinálva az eddigieket, amennyiben a hazai foglalkoztatási ráta és képzettségi szerkezet egyaránt az EU élvonalába emelkedne, a foglalkoztatás elméletben 670-700 ezer fővel lehetne magasabb 2030-ra. Elemzési módszertanunkban a foglalkoztatási ráták elméleti maximumából és az ideális képzettségi szerkezetből számolt értékek összeadásánál az addicionalitás nem teljesül tökéletesen, ugyanis a népességmegoszlás változásának hatására hiába emelkedik a foglalkoztatási ráta bizonyos végzettség szerinti csoportokban, magának a csoportnak kisebb lesz a létszáma.

2. ábra: A foglalkoztatási ráta 2022-ben iskolai végzettség szerint (bal panel) és a népesség megoszlása iskolai végzettség szerint (jobb panel)

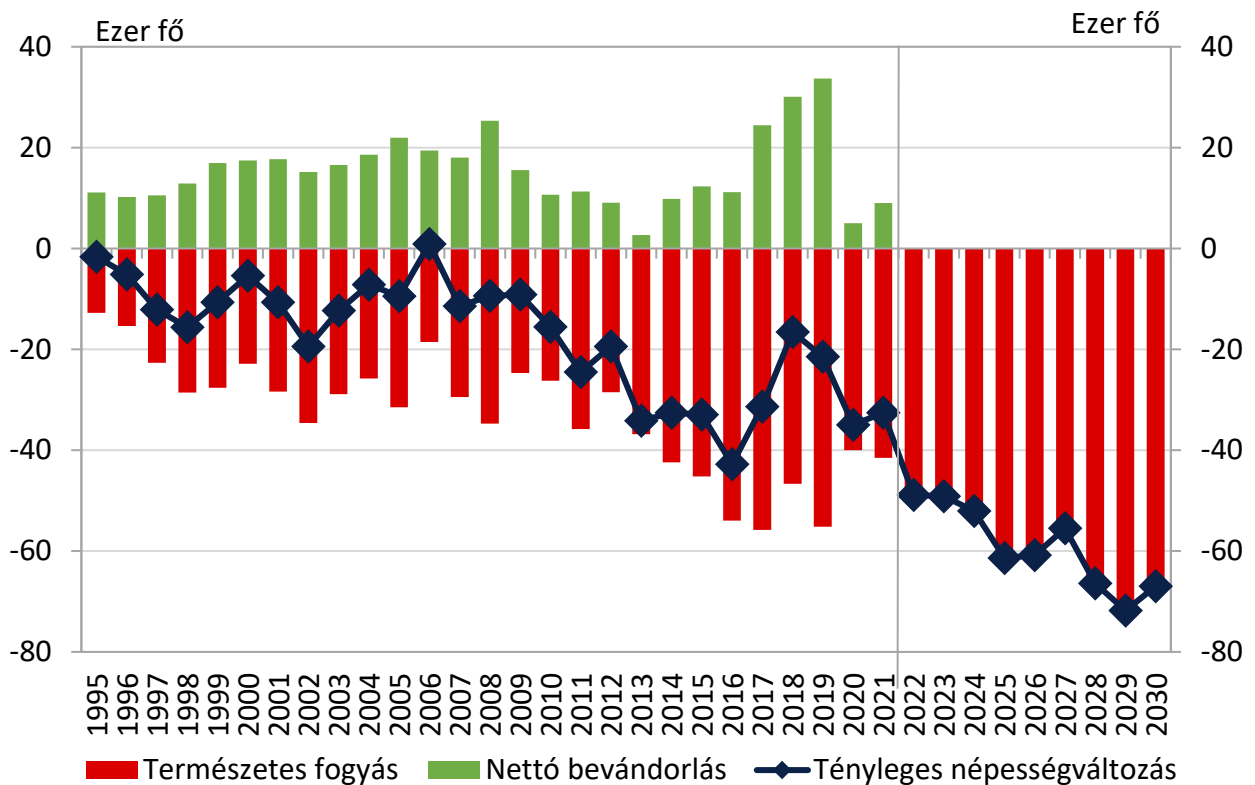
Megjegyzés: TOP5 ország a végzettség szerinti megoszlásban: Luxemburg, Írország, Ciprus, Litvánia, Svédország. Alapfokú végzettségűek foglalkoztatási rátájában: Hollandia, Dánia, Németország, Málta, Portugália. Középfokú végzettségűek foglalkoztatási rátájában: Málta, Hollandia, Dánia, Svédország, Észtország. Felsőfokú végzettségűek foglalkoztatási rátájában: Málta, Románia, Lengyelország, Litvánia, Írország.

Forrás: Eurostat alapján MNB

A csökkenő népesség a korlátja a foglalkoztatás bővülésének

2030-ig a munkaképes korú hazai népesség várhatóan 460-470 ezer fővel zsugorodik, ami számottevően korlátozza a foglalkoztatás növelését (2. ábra). Előrejelzésünk az Eurostat kivetítésén alapszik. A 15-74 éves népesség lélekszámát ebben az évtizedben csökkenti, hogy minden évben többen érik el a felső korhatárt, mint az alsót, valamint természetesen a halálozás. Ebben az évtizedben éri el a Ratkó-gyermek generációja a statisztikailag vizsgált munkaképes kor felső határát (74 év). Ennek a következménye, hogy a munkaképes korúak létszámának csökkenése fokozatosan gyorsul, a kezdetben jellemző évi 40 ezer főről az évtized végére meghaladhatja az évi 70 ezer főt. Az elmúlt évtizedekben a népesség természetes fogyását részben a nettó bevándorlás ellensúlyozta, mégpedig elsősorban Kárpát-medencéből (2. ábra). Elemzésünkben ennek előrejelzésével nem foglalkozunk.

3. ábra: A természetes népességváltozás és a bevándorlás hatása a 15-74 éves korú népességre

Megjegyzés: 2022-től kezdődően az Eurostat népességelőrejelzése került megjelenítésre. A korcsoportra vonatkozó egyenleg 1995 és 2008 között becslés a teljes népesség nettó bevándorlási egyenlege alapján.

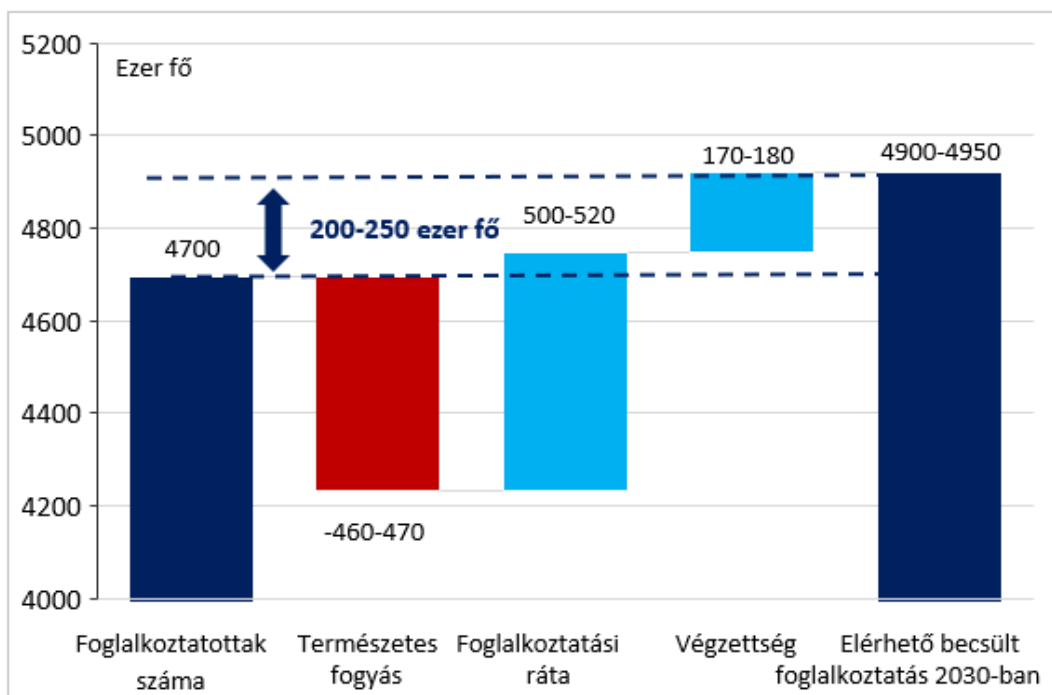
Forrás: Eurostat

Továbbra is rendelkezünk munkaerőtartalékkal, azonban ennek mérete már közel sem olyan jelentős, mint az előző évtized elején

Összességében 200-250 ezer fővel növelhető számításaink szerint a hazai foglalkoztatás 2030-ig. Ebből 500-520 ezer főt jelentene önmagában az, ha a magyar foglalkoztatási ráták minden képzettségi csoportban elérnék a legjobban teljesítő 5 ország átlagát, míg hosszabb távon a képzettségi szerkezet javításával további 170-180 ezer főt lehetne bevonni a munkaerőpiacra. Ugyanakkor a romló demográfia hatására a munkába vonhatóak köre folyamatosan csökken hazánkban, mégpedig mintegy 460-470 ezer fővel. Mindezeket figyelembe véve 2030-ra mintegy 200-250 ezer

fővel emelhető a foglalkoztatás szintje (4. ábra). Fontos hangsúlyozni, hogy ez az emelkedés akkor következhet be, ha a magyar munkavállalók képzettsége és az egyes képzettségi csoportokon belül a foglalkoztatási ráta az EU élvonalába emelkedik. Ahhoz, hogy ez megvalósuljon, versenyképességi, munkaerőpiaci és oktatási reformokat kell végrehajtani. Amennyiben ez nem történik meg, akkor a demográfiai folyamatok lesznek a dominánsak.

4. ábra: A 2030-ig elérhető foglalkoztatási szint Magyarországon

Megjegyzés: Elemzési módszertanunkban a foglalkoztatási ráták elméleti maximumából és az ideális képzettségi szerkezetből számolt értékek összeadásánál az addicionalitás nem teljesül tökéletesen, ugyanis a népességmegoszlás változásának hatására hiába emelkedik a foglalkoztatási ráta bizonyos végzettség szerinti csoportokban, magának a csoportnak kisebb lesz a létszáma. TOP5 ország a végzettség szerinti megoszlásban: Luxemburg, Írország, Ciprus, Litvánia, Svédország. Alapfokú végzettségűek foglalkoztatási rátájában: Hollandia, Dánia, Németország, Málta, Portugália. Középfokú végzettségűek foglalkoztatási rátájában: Málta, Hollandia, Dánia, Svédország, Észtország. Felsőfokú végzettségűek foglalkoztatási rátájában: Málta, Románia, Lengyelország, Litvánia, Írország.

Forrás: Eurostat alapján MNB

„Szerkesztett formában megjelent a Világgazdaságban 2023. június 4-én.”